

Верховний
Суд

Загальна характеристика військових кримінальних правопорушень

Надія Стефанів

суддя Верховного Суду у Касаційному кримінальному суді

Львів

5 вересня 2023

Поняття військового кримінального правопорушення

Військовими кримінальними правопорушеннями визнаються передбачені цим розділом кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.

Ст. 401 КК України

Ознаки військового кримінального правопорушення

Окрім загальних ознак кримінального правопорушення військові кримінальні правопорушення мають спеціальні ознаки:

- 1) об'єкт посягання – встановлений законодавством порядок несення або проходження військової служби
- 2) суб'єкт – військовослужбовець, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів.
- 3) кримінальна протиправність – визнання діяння військовим кримінальним правопорушенням тільки в тому разі, якщо воно прямо передбачене у розділі XIX Особливої частини КК України

Види військових кримінальних правопорушень за об'єктом посягання

1. проти порядку підлеглості та військової честі (статті 402-406)
2. проти проходження військової служби (статті 407-409)
3. проти порядку користування військовим майном та його збереження (статті 410-414)
4. проти порядку експлуатації військової техніки (статті 415- 417)
5. проти порядку несення бойового чергування та інших спеціальних служб (статті 418-421)
6. проти встановленого порядку збереження військової таємниці (ст. 422)
7. військові посадові кримінальні правопорушення (статті 423-426)
8. проти порядку несення служби на полі бою та в районі військових дій (ст. 424-433)

Спеціальний суб'єкт

- Перелік суб'єктів військового кримінального правопорушення – частина 2 статті 401 КК України
- Якщо особа вчинила кримінальне правопорушення, але не зазначена в статті 401 КК України – відповідальність за співучасть
- Встановити приналежність до спеціального суб'єкта

СУБ'ЄКТИ – ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ:

- Збройних Сил України,
- Служби безпеки України,
- Державної прикордонної служби України,
- Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України,
- Державної спеціальної служби транспорту,
- Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України,
- Інші особи, визначені законом

СУБ'ЄКТИ – поліцейські:

- Поліцейські поліції особливого призначення Національної поліції України, які під час дії воєнного стану залучені до безпосередньої участі у бойових діях

Відповідальність настає за статтями 402, 403, 414-416, 422, 427, 429, 430, 432-435 розділу XIX КК України

- Особи, не зазначені у цій статті, за співучасть у військових кримінальних правопорушеннях підлягають відповідальності за відповідними статтями цього розділу

Можливість звільнення від кримінальної відповідальності

Передбачено для всіх суб'єктів, які вчинили військові кримінальні правопорушення, крім таких суб'єктів як поліцейські поліції особливого призначення Національної поліції України

Підстава – стаття 44 КК України

Звільнення із застосуванням до особи заходів, передбачених Дисциплінарним статутом ЗСУ

Поняття військових службових осіб

Примітка 1 до ст. 425 КК України

Під військовими службовими особами розуміються військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування

Бойова обстановка

Відповідно до примітки до статті 402 КК України під бойовою обстановкою слід розуміти обстановку бою, яка розпочинається і закінчується з наказу про вступ у бій (припинення бою) або з фактичного початку чи завершення бою.

Кримінальне правопорушення, відповідальність за яке встановлено у статті 429 КК України, вчинене у формі відмови під час бою діяти зброєю, має розглядатися поряд із правопорушеннями, передбаченими статтею 402 та статтею 403 КК України.

Мобілізація та воєнний стан

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та з метою забезпечення оборони держави, підтримання бойової і мобілізаційної готовності ЗСУ та інших військових формувань, 24.02.2022 року Президент України видав Указ № 69/2022 про оголошення на території України загальної мобілізації, яка проводиться протягом 90 діб із дня набрання чинності цим Указом. Наступними указами Президента України дія воєнного стану було неодноразово продовжено.

Аналіз судових рішень щодо військових кримінальних правопорушень за 2021 рік

Більшість ухвалених вироків – щодо групи кримінальних правопорушень, що порушують встановлений порядок несення служби військовослужбовцями

Аналіз судових рішень щодо військових кримінальних правопорушень

- За вчинення дезертирства (ст. 408 КК України) – 40 вироків
- Тільки два вирокі – спроба втечі під час активної фази бойових дій
- Найсуворіше покарання військовослужбовцю – 4 роки позбавлення волі

Окремо – ухилення від мобілізації

- За ухилення від мобілізації – 58 вироків
- Найсуворіше покарання за ст. 336 КК України – позбавлення волі на строк 5 років, із застосуванням ст. 75 КК України

Нове законодавство щодо військових кримінальних правопорушень та статусу військовозобов'язаних

- До воєнного стану за дезертирство (ст.408 КК України) було передбачено покарання від 2 до 5 років позбавлення волі, то зараз – від 5 до 12 років (за ч.4 цієї статті)
- 07.03.2022 було внесено зміни до КК України, якими посилено відповідальність за мародерство (ст. 432 КК України) та встановлено мінімальну межу покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років

ЗМІНИ ДО КПК України щодо військових кримінальних правопорушень, вчинених під час воєнного стану

Військове кримінальне правопорушення, яке вчинено під час дії правового режиму воєнного стану, свідчить про його **максимальний ступінь суспільної небезпеки**

Статтю 176 КПК України доповнено ч.7 «Під час дії воєнного стану **до військовослужбовців**, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402-405, 407, 408, 429 КК України, застосовується виключно запобіжний захід, визначений пунктом 5 частини першої статті 176» тобто тримання під вартою

ЗМІНИ ДО КПК України

Законом унеможлиблюється застосування будь-яких інших запобіжних заходів, крім як тримання під вартою, до військовослужбовців, які вчинили окремо визначені військові злочини під час дії правового режиму воєнного стану

Закон набув чинності 10 вересня 2022 року

ВОЄННИЙ СТАН

Зміни до Кримінального процесуального кодексу, які були прийняті після початку війни, суттєво ускладнили процесуальний захист особи:

- обмеження щодо участі понятих під час процесуальних дій
- запобіжний захід
- покарання

Закон України № 2124-IX

КК України доповнено статтею 43⁻¹ (набув чинності 21.03.2022)

Зміни в Законі України «Про оборону України»:

- визначено поняття «бойовий імунітет»
- зобов'язання дотримуватися законів та звичаїв війни та застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВР України

Закон України № 2124-IX

У Статуті внутрішньої служби Збройних Сил України:

- відповідальність з урахуванням **бойового імунітету**
- зобов'язання дотримуватися законів та звичаїв війни та застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВР України»

ВОЄННИЙ СТАН

Закон № 1227 змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»
(набрав чинності 20 жовтня 2022 року)

«Ті громадяни, які під час проходження військової служби самовільно залишають військові частини чи місця служби, або дезертують з ЗСУ та інших формувань чи добровільно здаються в полон, є такими, що не входять до лав ЗСУ»

ВОЄННИЙ СТАН – посилення відповідальності

- самовільне залишення військової частини чи місця служби
- дезертирство
- самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю
- непокору і невиконання бойових наказів

ВОЄННИЙ СТАН – ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

Законопроект №8271 унеможлиблює звільнення **військовослужбовців** від покарання або призначення їм м'якшого покарання, ніж передбачено чинним законодавством за ст. 402, 403, 405, 407, 408 і 429 КК України

Командири мають право на огляд військовослужбовців на стан алкогольного чи наркотичного сп'яніння

Ухилення від призову на військову службу

Стаття 336 КК України

Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період

Це не військове кримінальне правопорушення

{Стаття 336 в редакції Закону № 1357-IX від 30.03.2021}

ВСТАНОВЛЕННЯ СТАТУСУ ВЕТЕРАНА/УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

Ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях **на території інших держав.**

До ветеранів війни належать: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни

Ст. 4 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

ВСТАНОВЛЕННЯ СТАТУСУ ВЕТЕРАНА/УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

- До учасників бойових дій, належать особи, які визначені статтею 6 Закону № 3551
- особи з інвалідністю внаслідок війни - статтею 7 Закону № 3551

ВСТАНОВЛЕННЯ СТАТУСУ ВЕТЕРАНА/УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

З 1 грудня 2022 розпочався процес оформлення документів для підтвердження статусу учасника бойових дій військовослужбовців Збройних Сил України, які стали на захист держави у зв'язку з військовою агресією рф проти України

Наказ МОУ від 10 листопада 2022 року № 369

Верховний
Суд

Дякую за увагу!